SUOMEN ILMASTOPANEELI

Asia:
E 8/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle
E 15/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Puhtaan teollisuuden ohjelma
E 17/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma

Talousvaliokunta, 9.5.2025.

Suomen ilmastopaneeli
Jyri Seppälä, Paula Kivimaa, Kati Koponen, Anni Toiviainen

Taustaa

Euroopan komission tiedonanto kilpailukykykompassista (29.1.2025) ohjaa komission kilpailukyvyn vahvistamisen toimenpiteiden painopisteitä. Tiedonanto on kuvaileva strateginen asiakirja, jonka perusteella komissio tulee antamaan ehdotuksensa myöhemmin.

Komission tiedonanto EU:n puhtaan teollisuuden ohjelmasta (26.2.2025) kuvaa yhteisen tiekartan kohti kilpailukykyä ja vähähiilistymistä. Se tavoitteena on luoda perustaa EU:n kilpailukyvylle ja vähähiilistymiselle sekä ratkaista kootusti ilmastokriisiin, kilpailukykyyn ja taloudelliseen resilienssiin liittyviä haasteita. Tiedonanto kuvaa kuutta osa-aluetta, joiden yksityiskohtaiset ehdotukset komissio esittää myöhemmin.

Komission tiedonanto kohtuuhintaista energiaa koskevasta toimintasuunnitelmasta (26.2.2025) tähtää kohtuuhintaisen, tehokkaan ja puhtaan energian tuottamiseen kaikille eurooppalaisille. Ehdotusten yksityiskohdat esitetään myöhemmin.

Suomen ilmastopaneelin näkemykset

E 8/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle

Suomen ilmastopaneeli pitää komission tiedonantoa hyvänä suunnitelmana, joka yhdistää innovaatiokuilun kaventamisen, hiilestä irtautumisen ja kilpailukyvyn tiekartan sekä riippuvuuksien vähentämisen ja turvallisuuden kasvattamisen. Ilmastopaneeli yhtyy Suomen kantaan, mutta esittää seuraaviin kohtiin lisänäkökulmia.

Vähähiilistyminen ja kilpailukyky

Suomen ilmastopaneeli pitää erittäin arvokkaana, että Suomi näkee vähähiilistymisen kilpailukykyä vahvistavana tekijänä ja tukee komission ehdotusta asettaa EU:lle vuodelle 2040 90 prosentin nettopäästövähennystavoite kattaen sekä päästöt että poistumat (E 10/2024 vp). Suomen lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua (E 58/2023 vp). Suomen ilmastopaneeli katsoo, että Suomen kantaan olisi tarpeellista lisätä maininta siitä, että puhdas siirtymä toteutetaan yhteisesti sovitut ilmastotavoitteet täyttäen.

Suomen tavoitteena on, että biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuudet huomioitaisiin vahvasti eri politiikkatoimissa. Suomen ilmastopaneeli on samaa mieltä Suomen kannan kanssa siitä, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyyteen, haitallisista

riippuvuuksista irtautumiseen ja huoltovarmuuteen, mutta ratkaisujen toteutuksen tulee olla sopusoinnussa EU:n ja kansallisten ilmastotavoitteiden sekä yleisesti luonnonvarojen kestävän käytön kanssa. Biotalouden raaka-ainevarojen, erityisesti metsien, hyödyntämisasteella on rajansa, joiden puitteissa Suomen maankäyttösektorin ilmastovelvoitteita ja biotalouden kestävyyttä tullaan arvioimaan EU:ssa. EU on sitoutunut ilmastopolitiikassaan nettopäästövähennysperiaatteeseen, jossa maankäyttösektorin tulokset ovat mukana.

Ilmastopaneeli korostaa, että kiertotalouden mukainen resurssitehokkuus, uusiokäyttö ja kierrätys (kaskadikäyttö) ovat keinoja, joita pitäisi myös soveltaa biotaloudessa.

Riippuvuuksien vähentäminen ja turvallisuus

Suomen ilmastopaneeli näkee, että Suomen kantaa fossiilisten polttoaineiden vähentämisen kiirehtimisestä tulisi täydentää maininnalla, että alasajon kiirehtiminen on ehdoton edellytys myös ilmastotavoitteissa pysymiseksi.

Ilmastopaneeli tukee Suomen kantaa kriittisten mineraalien toimitusketjujen hajauttamiseksi ja liiallisten riippuvuuksien välttämiseksi. Suomen kantaan olisi perusteltua lisätä maininta, että kriittiset mineraalit ovat edellytys puhtaalle energiasiirtymälle.

Sähköverkkojen kehittäminen

Suomen ilmastopaneeli tukee komission tavoitteita ja Suomen kantaa sähköverkkojen kehittämisessä, sillä monen sektorin päästövähennysten toteutuminen liittyy sähköistymiseen (teollisuus, energia, liikenne), ja sähkön kysyntää lisäävät muiden muassa vetytalous ja tekoälyn käyttöönotto. Sähköistyminen on kuitenkin toteutettava siten, että se sosiaalisesti hyväksyttävää ja ympäristöä mahdollisimman vähän rasittavaa.

Sääntelyn yksinkertaistaminen

Suomen ilmastopaneeli tukee komission tavoitteita ja Suomen kantaa yksinkertaistaa sääntelyä sekä vähentää sääntelytaakkaa ja hallinnollista taakkaa. Mainittujen näkökohtien lisäksi on tärkeää, että sääntelyn yksinkertaistaminen ei tapahdu heikentämällä ilmaston- ja ympäristönsuojelun tasoa sekä ihmisten vaikuttamismahdollisuuksia. Sääntelyn tehokkuuden ja yksityiskohtaisuuden välillä on löydettävä sopiva tasapaino.

E 15/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: puhtaan teollisuuden ohjelma

Suomen ilmastopaneeli näkee komission tiedonnon puhtaan teollisuuden ohjelmasta kannatettavana kokonaisuutena, joka pyrkii siivittämään teollisuuden kasvua samalla kun edistetään vähähiilisyyttä. Ohjelmassa esitetyt toimintakokonaisuudet ovat niin ikään kannatettavia. Suomen ilmastopaneeli yhtyy monilta osin Suomen kantaan, mutta tuo seuraavaksi esiin täydentäviä lisänäkökohtia.

Suomen ilmastopaneeli korostaa, että yksi kolmesta haasteesta, joihin ohjelma vastaa, on nimenomaan ilmastokriisi. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen on yksi ohjelman keskeinen tavoite, joka on myös teollisuuden uudistumisen ajuri. Ilmastopaneeli katsoo, ettei tätä painoteta Suomen kannassa riittävästi.

Yhtenä alatavoitteena on luvituksen sujuvoittaminen ja nopeuttaminen. Vaikka nopeampi luvitus voi hyödyttää ilmastotavoitteita, etenkin mikäli teollisuuden sähköistyminen ja muut päästövähennyskeinot nopeutuvat, on tärkeää huomioida myös siihen liittyvät ympäristöriskit. Suomen ilmastopaneeli muistuttaa, että on tärkeää, ettei ylivoimaisen yleisen edun periaatetta (nk. overriding public interest) sovelleta muun muassa luonnonsuojelutavoitteiden kustannuksella.

Kiertotaloudella on olennainen rooli sekä energiankäytön että resurssien käytön päästövaikutuksen minimoimisessa, mutta toistaiseksi kiertotalous on näyttäytynyt melko epäselvänä käsitteenä julkisen

ohjauksen tasolla. Ilmastopaneeli katsoo, että konkreettisia toimia tarvitaan kiertotalouden tavoitteiden edistämiseksi osana puhtaan teollisuuden ohjelmaa.

Puhtaan teollisuuden ohjelmassa korostetaan, että EU:n riippuvuus fossiilisista tuontipolttoaineista tuo riskejä muun muassa suuren hintavaihtelun muodossa, mikä nostaa energian kustannuksia. Tällä hetkellä, kun Yhdysvaltojen ja OPEC:n toimet ovat laskeneet hetkellisesti öljyn ja maakaasun hintoja, on tärkeää, että tuontipolttoaineiden riippuvuuden vähentämisestä pidetään kiinni. Suomen ilmastopaneeli muistuttaa, että hinta- ja saatavuusriski on edelleen olemassa sen ohella, että fossiiliset polttoaineet ovat keskeinen ilmastopäästöjen aiheuttaja globaalisti.

Ohjelmassa korostetaan myös kokeiluluonteisia ohjauskeinoja, joiden on todettu edistävän kestävyyssiirtymiä. Euroopan investointipankin pilottihanke, jossa EIP takaa osan yritysten ja energiaintensiivisten alojen sähkönhankintasopimuksista, auttaa toimijoita ennakoimaan sähkön hintaa ja vähentämään riskejä. Tämä parantaa yritysten kilpailukykyä ja edistää päästöjen vähentämistä lisäämällä puhtaan sähkön sopimuksia, kysyntää ja energiaintensiivisten alojen sähköistymistä. Suomen ilmastopaneeli katsoo, että politiikkakokeiluista oppimisen ja hyvien käytäntöjen toistettavuuden edistämiseksi pilotista saadut kokemukset tulee dokumentoida ja niitä tulee arvioida erityisesti siirtymän vauhdittamisen ja kilpailukyvyn näkökulmista.

Suomen ilmastopaneeli pitää puhtaan teollisuuden ohjelmaa kattavana kokonaisuutena, jolla on kannatettavat tavoitteet. On toki mahdollista, että kiristyvässä geopoliittisessa tilanteessa tehokkaiden ohjauskeinojen toimeenpano on haasteellista. Suunnitelmasta ei ole kovin selkeästi nähtävissä, miten puhtaan teollisuuden toivottu käyttöönoton laajentaminen tapahtuu. Ilmastopaneeli pitää olennaisena, että puhdasta teollisuutta edistetään tavoilla, joissa huomioidaan ilmastovaikutusten ohella myös ympäristöarvot ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus.

E 17/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma

Suomen ilmastopaneeli näkee komission tiedonnon hyvänä toimintasuunnitelmana, joka voi samalla edistää vähähiilisyyden toteutumista. Ilmastopaneeli yhtyy Suomen kantaan, mutta esittää huomioitavaksi myös edellisessä lausuntokohdassa esitetyt näkökulmat sähköistymisen kehittämiseen ja sääntelyn yksinkertaistamiseen liittyen. Lisäksi Ilmastopaneeli tuo seuraavaksi lisänäkökohtia energiatehokkuuteen, markkinalähtöisyyteen ja teknologianeutraaliuteen sekä sääntelyyn.

Energiatehokkuus

Suomen kannan mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Suomen ilmastopaneeli ymmärtää, että Suomen kanta perustuu ennen kaikkea siihen, että kansallisena tavoitteena on edistää sähköistymisen kautta tapahtuvaa vetytaloutta, hiilidioksidin talteen ottamisen ja hyötykäytön (CCU) liiketoimintamahdollisuuksia ja muuta puhdasta suurteollisuutta. Suora sähkön kulutuksen rajoittaminen olisi tässä yhteydessä väärä ohjauskeino edistää puhdasta siirtymää, mutta energiatehokkaimpien teknologioiden käyttöönotto myös vetytalouden ja sähköistämisratkaisujen osalta on välttämätöntä sähkön kulutuksen kasvun hillitsemiseksi.

Energiatehokkuustoimet ovat hyvin kannatettavia myös rakennetun ympäristön muilla alueilla, koska niillä pystytään luomaan myös kestävämpiä ja turvallisempia energiajärjestelmiä. Samalla se pienentää eri kohderyhmien kustannuksia ja edistää sitä kautta kuluttajien taloutta ja muun tuotantotoiminnan kilpailukykyä. Toistaiseksi ei ole keksitty ympäristön kannalta täysin haitatonta energiatuotantotapaa. Lisäksi energiatehokkuus vähentää kriittisten raaka-aineiden riippuvuutta ja vahvistaa myös sitä kautta energiaturvallisuutta.

Ilmastopaneeli katsoo, että Suomen pitäisi tuoda kannassaan selkeästi esiin yllä mainitut näkökulmat energiatehokkuuden edistämisessä.

Toimintaohjelman tavoitteiden osalta Ilmastopaneeli toteaa myös, että energian hinnanlasku sekä investointien vauhdittaminen voivat olla joissain tapauksissa tavoitteina ristiriidassa. Tyypillisesti korkeampi energianhinta on vauhdittanut energiatehokkuus- ja puhtaan siirtymän investointeja, kuten esimerkiksi kävi vuonna 2022. Mikäli taas julkinen sektori tukee alempaa energiahintaa käyttäjille, tarvitaan tähän budjetoituja varoja.

Markkinalähtöisyys ja teknologianeutraalisuus

Kannassaan Suomi pitää markkinaehtoisuutta ja teknologianeutraaliutta erinomaisena toimintasuunnitelman lähtökohtana. Suomen ilmastopaneeli korostaa kuitenkin, että näiden lähtökohtien ohella on olennaista varmistaa, että toteutettavien ratkaisujen ilmasto- ja ympäristövaikutukset pystytään arvioimaan tarpeeksi kokonaisvaltaisesti elinkaarinäkökulmat huomioon ottaen.

Sääntelystä

Suomen ilmastopaneeli korostaa, että toimiva ja ennakoitavissa oleva sääntely-ympäristö luo parhaan perustan kohtuuhintaisen energian mahdollistamiselle kaikille eurooppalaisille. Ennakoitavuus tarkoittaa toimintaympäristön johdonmukaisuutta etenkin ilmastotavoitteiden näkökulmasta. Toimivuus tarkoittaa sitä, että sääntely on tehokasta, mutta pystyy samalla välttämään vahingot. Tällöin päästövähennykset pystytään tekemään kustannustehokkaasti ja samalla kilpailukykyä vahvistaen.